

МОНІТОРИНГ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ MONITORING OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC SAFETY OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті обґрунтовано переваги використання моніторингу як інструменту управління еколого-економічною безпекою аграрного сектору. Представлено теоретичну декомпозицію системи моніторингу еколого-економічної безпеки аграрного сектору України, в основу якої, на відміну від інших підходів, покладено структурно-параметричне поєднання інформаційних потоків щодо стану, умов та ризиків їх функціонування з подальшою аналітичною обробкою. Запропонований підхід дозволить посилити наукову аргументацію прийняття тактичних та стратегічних рішень учасниками аграрного сектору щодо забезпечення еколого-економічної безпеки в межах своїх компетенцій. Встановлено, що прикладна реалізація розробленого підходу має базуватись на використанні сучасних цифрових технологій для її автоматизації, що дозволить вирішити проблему спрощеного доступу до результатів моніторингу всіх зацікавлених осіб. Вказані пропозиції будуть ефективними не тільки у площині розробки стратегії забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору, а також є корисними для формування суспільного сприйняття важливості екологізації аграрного сектору країни.
Ключові слова: аграрний сектор, еколого-економічна безпека, моніторинг, розвиток.

В статті обґрунтовано переваги використання моніторингу як інструменту управління еколого-економічною безпекою аграрного сектору. Представлено теоретичну декомпозицію системи моніторингу еколого-економічної безпеки аграрного сектору України, в основу якої, в отличие от других подходов, положено структурно-параметрическое сочетание информационных потоков о состоянии, условиях и рисков их функционирования с последующей аналитической обработкой. Предложенный подход позволит усилить научную аргументацию принятия тактических и стратегических решений участниками аграрного сектора

по обеспечению эколого-экономической безопасности в пределах своих компетенций. Установлено, что прикладная реализация разработанного подхода должна базироваться на использовании современных цифровых технологий для ее автоматизации, что позволит решить проблему упрощенного доступа к результатам мониторинга всех заинтересованных лиц. Указанные предложения будут эффективными не только в плоскости разработки стратегии обеспечения эколого-экономической безопасности аграрного сектора, а также полезны для формирования общественного восприятия важности экологизации аграрного сектора страны.

Ключевые слова: аграрный сектор, эколого-экономическая безопасность, мониторинг, развитие.

The article substantiates the advantages of using monitoring as a tool for managing environmental and economic safety of the agricultural sector. The theoretical decomposition of the monitoring system of ecological and economic safety of the agricultural sector of Ukraine is presented, which, unlike other approaches, is based on a structural-parametric combination of information flows on the state, conditions and risks of their operation with further analytical processing. The proposed approach will strengthen the scientific rationale for tactical and strategic decisions by participants in the agricultural sector to ensure environmental and economic security within their competences. It is established that the applied implementation of the developed approach should be based on the use of modern digital technologies for its automation, which will solve the problem of simplified access to the monitoring results of all stakeholders. These proposals will be effective not only in the development of strategies for environmental and economic security of the agricultural sector, but also useful for the formation of public perception of the importance of greening the agricultural sector.

Key words: agricultural sector, ecological and economic security, monitoring, development.

УДК 338.43:330.34

Піщенко О.В.

к.е.н.

Чернігівський національний технологічний університет

Постановка проблеми. Аналіз сучасного стану механізму регулювання еколого-економічної безпеки аграрного сектору на практиці можна вважати стратегічним напрямом, дія якого спрямована на визначення рівня еколого-економічної безпеки аграрного сектору та відповідності його стану світовим тенденціям в регулювання аграрним сектором. Даний підхід до дослідження регулювання еколого-економічної безпеки аграрного сектору передбачає виконання комплексу заходів, до яких належать: по-перше, системно-структурний аналіз, проведений для виявлення складових механізму регулювання та відносин координації та субординації між ними (з'ясування моделі регулювання); по-друге, функціональний аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення еколого-економічної

безпеки аграрного сектору у напрямку визначення повноти виконуваних функцій та узгодженості дій; по-третє, аналіз організаційної будови органів регулювання аграрним виробництвом, що дає відповіді на питання її відповідності виконуваним функціям та моделі регулювання еколого-економічної безпеки, тобто його інституційне забезпечення; по-четверте, аналіз впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на функціонування відповідних управлінських структур, що мають відношення до регулювання еколого-економічної безпеки аграрного сектору в сучасних ринкових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В дослідженнях вітчизняних вчених, присвячених проблемам державного регулювання еколого-економічної безпеки аграрного виробництва в біль-

шій мірі досліджується стан речей, що склався в даній сфері і в меншій мірі надаються пропозиції з її удосконалення. Управлінські аспекти державного регулювання еколого-економічної безпеки аграрного виробництва розроблялися у працях: В. Борщевського, О. Манойленка, А. Никифорова, В. Русана, П. Саблук, М. Скорик, А. Черепа та ін.

У науковій літературі немає єдиного підходу щодо структуризації підходів, які впливають на формування державної політики забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження переваг використання моніторингу як інструменту управління еколого-економічною безпекою аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняний аграрний сектор з точки зору екологізації своєї діяльності перебуває на початковому етапі розвитку та не дотримується балансу між економічним розвитком та екологічною безпекою. Це, в свою чергу, створює перешкоди на шляху до рівноправної та успішної інтеграції в аграрний простір країн європейського союзу.

Критично-прикладне осмислення зарубіжної практики забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору дозволило зробити висновки, що вона сукупності взаємоузгоджених і взаємодоповнюючих механізмів, дія яких спрямована на всеохоплюючу підтримку (пряму та непряму) екологізації всіх видів економічної діяльності та організацію системного моніторингу встановлених екологічних вимог. Свою ефективність довели кілька підходів до організації такого моніторингу, зокрема: використання сукупності простих кількісних показників, що характеризують складові еколого-економічної безпеки та легко порівнюються з подібними показниками в інших країнах; прості у розрахунку індикатори еколого-економічної безпеки, але для їх співставлення необхідним є корегування; індикатори, методика розрахунку яких враховує специфіку та вимоги окремої країни (для порівняння потрібне експертне опрацювання отриманих результатів). Оцінка отриманих результатів за всіма окресленими підходами здійснюється у розрізі поточного стану, виконання цільових показників, задоволення інтересів бізнесу, держави, суспільства.

Отримані результати були взяті за основу для обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо модернізації підходів до формування нормативно – правових та організаційно-економічних підстав дотримання екологічних вимог аграрним сектором при здійсненні своєї економічно-господарської діяльності. На рис. 1 наведено графічне представлення вихідні положення змісту та структура системи моніторингу еколого-економічної безпеки аграрного сектору України

Відзначено, що вибір варіативності показників, що характеризують кожен з окреслених напрямів

залежить від їх статистичної доступності, національної специфіки та умов ведення аграрного виробництва. Групування показників та їх наповнення може бути розширено відповідно до появи нових завдань, цілей та викликів забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного ринку.

Запропонований підхід вирізняється включенням до його структури таких важливих груп показників: здоров'я та рівня життя сільського населення; показників, що характеризують антропогенне та технологічне навантаження на навколишнє середовище у розрізі різних типів аграрних підприємств (агрохолдинги, фермерські господарства, індивідуальні господарства). Саме такий підхід дозволяє генерувати необхідний інформаційний масив даних для всіх груп стейкхолдерів для прийняття тактичних та стратегічних рішень щодо забезпечення еколого-економічної безпеки в межах своїх компетенцій.

Оперативна інформація у розрізі наведених груп показників слугуватиме інформаційною основою для розробки стратегії забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору, дозволить ідентифікувати проблемні питання та зосередити увагу на пошуку резервів раціоналізації використання природних ресурсів задля їх збереження для майбутніх поколінь без зниження економічних результатів, сприятиме інноватизації аграрного виробництва. Також запропонований підхід є актуальним в умовах запуску ринку землі, оскільки відсутність ефективних інструментів контролю за землекористуванням призведе до нарощення антропогенного та технологічного навантаження на земельні ресурси та сприятиме масштабуванню екологічних проблем в країні.

Прикладна реалізація розробленого підходу має базуватись на використанні сучасних цифрових технологій для її автоматизації, що дозволить вирішити проблему спрощено доступу до результатів моніторингу всіх зацікавлених осіб. Вказані пропозиції будуть ефективними не тільки у площині розробки стратегії забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору, а також є корисними для формування суспільного сприйняття важливості екологізації аграрного сектору країни.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами системного моніторингу стану еколого-економічної безпеки аграрного сектору України було ідентифіковано низку проблем, зумовлених специфічними умовами нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, які слід враховувати при формуванні стратегічних орієнтирів забезпечення еколого-економічної безпеки аграрного сектору. При аналізі зовнішніх факторів, які впливають на еколого-економічну безпеку господарюючих суб'єктів, виокремлено макроекономічні, регіональні, видові та ринкові чинники регулювання. Даний підхід дає можливість оцінити

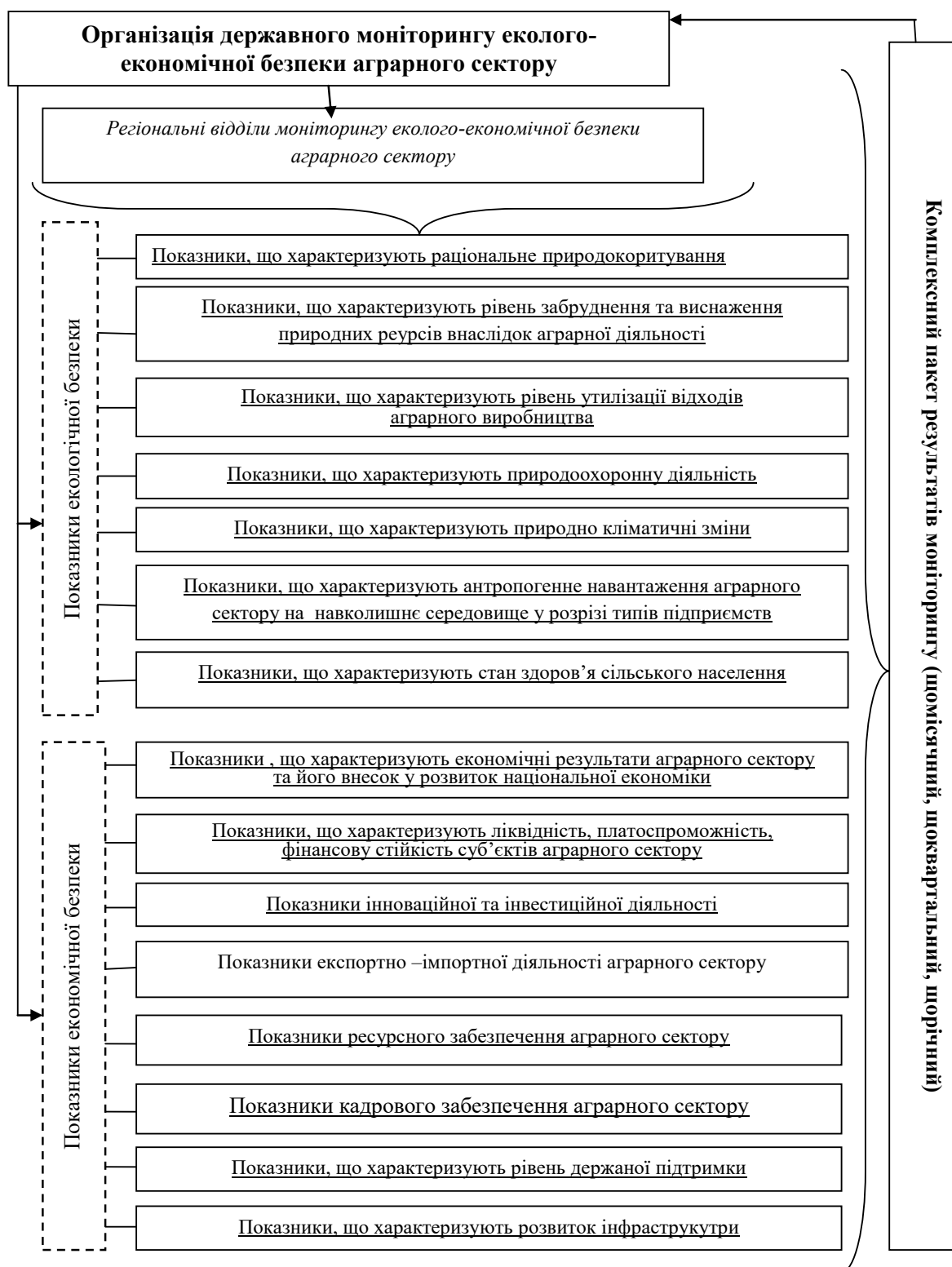

Рис. 1. Графічна формалізація структури системи моніторингу еколого-економічної безпеки аграрного сектору України

Джерело: розроблено автором

на різних рівнях тенденції функціонування аграрного сектору та сучасний стан його еколого-економічної безпеки, а також спрогнозувати подальший його розвиток в ринкових умовах. Внутрішнє середовище формується відповідно до технології

та організації виробництва, його інфраструктури, рівня розвитку економіки та менеджменту виробництва, кваліфікаційного рівня трудового потенціалу, корпоративної культури, менталітету власників тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія / В.В. Зянько. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 397 с.
2. Дергачев В.А. Новые формы международной экономической регионализации. *Економічні інновації*. 2014. Вип. 57. С. 111-126.
3. Гриник І.В. Проблеми і перспективи наукового забезпечення трансферу інновацій в АПК. Методичні підходи створення інновацій та трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агровиробництво / під ред. В.П. Ситника, В.В. Кириченка. Х., 2008. С. 16-20.
4. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу. *Економіка АПК*. 2007. № 12. С. 85-91.
5. Прахалад К.К. Майбутнє конкуренції. Творення унікальної цінності спільно з клієнтами. К.: Вид-во Олексія Капусти (підрозділ «Агенція «Старт»»), 2005. 258 с.
6. Портер М. Международная конкуренция. / М. Портер. М.: Междунар. отношения, 1993. 896 с.
7. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке базується на знаннях. *Економіка України*. 2008. № 2. С. 4-16.
8. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь. під ред. В. Борщевського. Львів, 2017. 43 с.

REFERENCES:

1. Zianko V.V. (2008) Innovatsiine pidpriemnytstvo: sutnist, mekhanizmy i formy rozvytku [Innovative entrepreneurship: the essence, mechanisms and forms

of development]. Vinnytsia: UNIVERSUM-Vinnytsia. (in Ukrainian)

2. Derhachev V.A. (2014) Novye formy mezhdunarodnoj jekonomicheskoy regionalizacii [New forms of international economic regionalization]. *Ekonomichni innovatsii*, no. 57, p. 111-126.

3. Hrynyk I.V. (2008) Problemy i perspektyvy naukovoho zabezpechennia transferu innovatsii v APK [Problems and prospects of scientific support for the transfer of innovations in the agroindustrial complex]. *Metodychni pidkhody stvorennia innovatsii ta transferu ob'ektiv intelektualnoi vlasnosti u ahrovyrubnytstvo*, p. 16-20.

4. Laiko P.A. (2007) Udoskonalennia innovatsiinoi diialnosti v APK – vymohy chasu [Improvement of innovative activity in agroindustrial complex] *Ekonomika APK*, no. 12, p. 85-91.

5. Prakhylad K.K. (2005) Maibutnie konkurentsii. Tvorenna unikalnoi tsinnosti spilno z kliientamy [Future of competition. Creating a unique value with customers]. Kyiv: Vyd-vo Oleksiia Kapusty (pidrozdil «Ahentsiia «Start»). (in Ukrainian)

6. Porter M. (1993) Mezhdunarodnaja konkurencija. [International Competition]. Moscow: Mezhdunar. otnosheniya. (in Russian)

7. Tarnavska N. (2008). Novitni proiavy konkurentsii v suspilstvi, yake bazuietsia na znanniakh [The latest manifestations of competition in a knowledge-based society]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 2, pp. 4-16.

8. Borshchevskiy V. (2017) Potentsial rozvytku i perspektyvy vidrozhennia silskykh terytorii v umovakh suchasnykh reform: naukovy-analitychna dopovid [Development potential and prospects for the revival of rural areas in the context of modern reforms: scientific and analytical report]. Lviv. (in Ukrainian)

MONITORING OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC SAFETY OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Analysis of the current state of the mechanism of regulation of environmental and economic security of the agricultural sector in practice can be considered a strategic direction, the action of which is aimed at determining the level of environmental and economic security of the agricultural sector and its compliance with global trends in agricultural sector regulation.

In the course of the research general scientific and special methods of research were used, in particular: theoretical generalization, comparison and morphological analysis – in the process of formation of the conceptual-categorical apparatus of the research; Structural-structural-functional analysis – to study of the advantages of using monitoring as a tool for managing environmental and economic security of the agricultural sector.

The article substantiates the advantages of using monitoring as a tool for managing environmental and economic safety of the agricultural sector. The theoretical decomposition of the monitoring system of ecological and economic safety of the agricultural sector of Ukraine is presented, which, unlike other approaches, is based on a structural-parametric combination of information flows on the state, conditions and risks of their operation with further analytical processing.

The proposed approach will strengthen the scientific rationale for tactical and strategic decisions by participants in the agricultural sector to ensure environmental and economic security within their competences. It is established that the applied implementation of the developed approach should be based on the use of modern digital technologies for its automation, which will solve the problem of simplified access to the monitoring results of all stakeholders.

These proposals will be effective not only in the development of strategies for environmental and economic security of the agricultural sector, but also useful for the formation of public perception of the importance of greening the agricultural sector. The proposed approach is relevant in the context of the launch of the land market, as the lack of effective tools for land use control will increase the anthropogenic and technological load on land resources and contribute to the scale of environmental problems in the country.